

VÁLASZ VERES ANDRÁS CIKKÉRE

Veres András vitacikke¹ betegágyon, kórházban ér, s e pillanatban még nyitott kérdés, hogy sikerül-e – egyáltalán: sikerülhet-e – rehabilitációm, vagy „megyek a lecsóba”. Ez a helyzet lehetetlenné teszi, hogy válaszom olyan részletes legyen, amilyent Veres András írása kiprovokál. Írása jellege miatt azonban nem tehetem meg, hogy válasz nélkül hagyjam, s ha többet nem, néhány megjegyzést fűzök hozzá.

1. Veres András denuncióló megjegyzései igaztalanok és igazolhatatlanok, de érthetőek. Ha valaki élete (egyik) fő művének tekint egy munkát, és egy másik irodalmár, aki nem hagyható teljesen figyelmen kívül, föltűnően mellőzi annak méltatását, sőt egy-egy kritikai utalást is tesz rá, az kétségkívül frusztráló. Megértem a sértődöttségét, de gyakorlatát nem kívánom követni.

2. Veres András téved, amikor azt állítja, hogy nem írtam a kritikai kiadásról. Írtam, de nem közöltem, s nem is fogom közölni, mert az írás rossz. Olyan dolgokat próbáltam összeegyeztetni benne, amelyek összeegyeztethetetlenek. A szakszerű tárgyi kritikát és a tapintatot. A kiadás készítői közül ugyanis többeket változatlanul tisztellek és becsülök, és nem akartam, hogy a kritika rájuk is árnyékot vessen. Egy tárgyi kritika kemény logikája azonban kizárja az ilyesféle „összecsiszolás” lehetőségét, és óhatatlanul rásugárzik az egész munkára. Ezért írásomat félretettem, és inkább a tapintat mellett döntöttem, mint hogy a véleményemet részletesen, adatolva bemutassam. Írásom, amely a *Jelenkorban* jelent meg, Veres hiedelmével ellentétben nem a kritikai kiadásnak a kritikája vagy jellemzése, hanem egy József Attiláról szóló fölfogás vázolója.

3. De ha Veres András mindenáron álláspontom nyilvános megvallására késztet, akkor ki kell mondanom: az új kiadás *gigantikus* (terjedelmű) *csőd*. Gyakorlatilag ez a munka egy tudatosan megtervezett, nagy terjedelmű torzó. Nem az 1995-ös kiadás folytatása (módszerében, felépítésében, stb. teljesen eltér attól), hanem egy teljesen új munka, a kettő nem kompatibilis. Avval azonban, hogy ez az új kiadás 1930-cal indul, eleve csonkává teszi magát, hisz ebbe beleilleszteni a '30 előtti szövegeket már nem lehet. De a kiadásnak ezen felül is számos helyen véres a torka. Egy kritikai kiadás például mindig munkaesköz, egy ilyen formátumú kötet azonban munkaeszközként egyszerűen roppant nehezen használható, legfeljebb ha valaki rendszeres konditerem-látogató. Amit a ballasztról mondtam utalásszerűen, azt meg kell ismételnem: ha egy égi szerkesztő az 1466 oldalt felére húzta volna, akkor tehermentesítve a kötet érdemi anyagát, közepes kritikai kiadást hozott volna létre. Így azonban a „receptiótörténetnek” nevezett eszmény hívei – ahogy arra Veres András korábbi és mostani megjegyzései is következtetni engednek, nagyrészt éppen *Veres András* *intenciójára* – olyan mennyiségű, a figyelmet a szövegek valódi természetéről elterelő, s jelentős mértékben irreleváns anyagot visznek be, ami a kiadás teljesítményét is lerontja. (Arisztotelészről, Kantról vagy Hegelről, s nagy társaikról természetesen érdemes receptiótörténetet írni, ha nem is föltétlenül egy kritikai kiadásban – az ő receptiójuk ugyanis maga is filozófia. Egy magyar alkotóról, akinek a receptiója silány, ennek kevés haszna van, s ami összejön, nem segíti az alkotás megértését. Az egész művelet nem több szövegpuffasztásnál.) Ez a „gazdagság” nem több, mint a laikusokat megévesztő látszatgyártás. Az a jó, ami vastag... (Mellesleg a *Magyar Narancs* kritikusa, Sipos

¹ „Lehetőleg máma még”? Észrevételek Lengyel András írásához. *Jelenkor*, 2019. március, 322–327.

Balázs is aligha véletlenül utal e rész túlméretezettségére, redundáns jellegére.) S ez a szöszaporító gyakorlat csak egyik oldala a munkának. A másik oldala éppen az, hogy a keletkezéstörténetnek azok a finom mikrotörténeti összefüggései (s nagy kontextusai!), amelyek egyszerű guglizással nem deríthetők föl, ám igazán megvilágítanak egy-egy írás létrejöttének érdemi összetevőit, e kiadásban rendkívül soványak. Az impozáns terjedelm és a tartalmi relevancia itt fordított arányban áll.

S nem lényegtelen dolog, hogy a József Attila-szövegek, amelyek egy kritikai kiadásban a *fő* szövegeket alkotják, itt még nagyrészt Horváth Iván és csapata textológiai munkájának eredményére épülnek, abból élnek, és ez az új kiadás inkább csak szidolozza a szövegeket, avval a leplezhetetlen szándékkal, hogy saját önállóságukat dokumentálják. Roppant jellemző, hogy következetesen textológiai alapelveket is sértenek. Például ha van egy publikált József Attila-szöveg, s azt később valaki fölfedezve újraközölte, akkor a „szövegváltozatok” összevetésének ürügyén, József Attila *szövegét* és az újraközölt *szöveg-másolatát* is összevetik, holott ez esetben csak egyetlen szövegforrás van, a publikált József Attila-szöveg, az újraközölt által adott szöveg: *irreleváns másolat*. (Ha például egy József Attila-vers valamennyi utánközlésének a szövegállapotát valaki módszeresen összevetné a József Attila által publikált verssel, akkor ennek a gyakorlatnak a tarthatatlansága pillanatok alatt kiderülne.) Szimptomatikus, hogy József Attila szövegei – 64, többnyire nem túl hosszú írás – szét vannak szórva az 1466 oldal szövegtengerében, beletemetve a másodlagos szövegek hínárjába. S a használók számára annyi könnyebbség sem adatik, hogy József Attila szövegei legalább más színű papírra lennének nyomtatva, hogy a főszöveg valamiképpen mégis kiemelődjék.

Veres András József Attila-értése és tájékozottsága olyan, mint Bulgakovnál a hal: másodlagos frissességű. A kész eredményeket szereti csiszolgatni, a korszerűnek gondolt ideológiához igazítani, azzal „összhangba” hozni. Ez magyarázza a recepciótörténethez való vonzódását is, s ezért nem tudja fölfogni, hogy egy jó editio minor jobb, informatívabb lehet, mint egy túlméretezett, üresjáratokkal zsúfolt, rossz editio maior.

A kiadásból számomra igen kevés olyan információ vehető ki, amely valóban hozzájárulást jelent az eddigi tudáshoz, és ügyes guglizással pillanatok alatt nem kereshető össze. (Leginkább itt néhány József Attila-idézet forrásának azonosítását említhetem meg.) Jellemző, hogy ebben a kiadásban nincs olyan filológiai-textológiai remeklés, mint a '95-ösben volt, Tverdotának általam is, Veres által is emlegetett felfedezése. Avval viszont, hogy ez a kiadás előre tervezetten egy torzót hozott létre, vagy ahogy az antikvárius szakma nevezi: *unicus* kötetet, változatlanul nyitva hagyta egy jó kritikai kiadás szükségességét. És tetszik vagy sem, József Attila értekező prózájának máig az egyetlen, a maga nemében teljes kritikai kiadása az 1958-as, Szabolcsi-féle kiadás.

4. Veres András vitacikke sértettségének reprezentatív dokumentuma. Az én *Jelenkor*-ban közölt írásom egy József Attila-értelmezésnek az olyan-amilyen változata, és nem a kritikai kiadás jellemzése. Ha Veres András az én írással akart volna érdemben foglalkozni, annak logikájára, egyes állításaira, a fölvázolt összképre stb. kellett volna reagálnia, ehelyett ő a saját presztízse apologetikáját végezte el, ide vonva még a Kosztolányi-kritikai kiadás problematikáját is, amelyről cikkem, emlékezetem szerint, egyáltalán nem szól. Ez sajnálatos, mert, hogy az ő szavait idézzem, az önvédelemnek ez a formája, finoman szólva, nem „elegáns”. Hogy az én József Attila-cikkem ér-e valamit, vagy tévesztett fölfogás dokumentuma, az majd hosszabb távon fog eldőlni, és semmiképpen nem Veres András fogja az ítéletet meghozni. (Mellesleg, ha már Kosztolányi-kritikai kiadás: ha egyszer, mondjuk, 2060-2070 körül elkészül végre a teljes Kosztolányi-kritikai kiadás, és abban benne lesz az a munka is, amiért egy ilyen kiadást érdemes csinálni, akkor Veres András hívjon föl, ígérem, hogy akkori tartózkodási helyemről, egy asztrálfelhőről visszahívom, és megkövetem a Kosztolányi-kiadást illető negatív ítéleteimért.)

5. Az irreleváns és/vagy redundáns szövegekkel való megterhelése egy munkának voltaképpen a tudománynak álcázott manipuláció egyik formája. Természetesen elismerem, hogy ilyesmivel rövid távon ügyesen lehet önmagunkat fényezni, és a laikusokkal elhíttetni, hogy micsoda remek munkát végeztünk. De ez nem változtat a lényegen.

Végezetül, ha szabad egy tanácsot adnom Veres Andrásnak, egy pálya vége felé az önfényezésnél előnyösebb, ha az ember szembe tud nézni a maga teljesítményével, és ilúziótlanul felismeri, hogy munkájának mi a valódi értéke.

Egyébként pedig minden jót kívánok neki, és ha lehetséges, vívja ki azt a harmóniát magának, amelyben munkáját is, önmagát is elfogulatlanul, reálisan tudja értékelni.